અધ્યાય ૨૮

દૃષ્ટાંત-કથન

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

ઉપોદ્‌ઘાત : શ્રી સાઈ પરિમિત નથી પણ કીડીથી માંડી બ્રહ્મા સુધીના સર્વમાં તેમનો વાસ છે. એ સર્વવ્યાપક છે. આત્મદર્શનના વિજ્ઞાનમાં તેમજ વેદના જ્ઞાનમાં શ્રી સાઈ પારંગત હતા. એથી જ સદ્‌ગુરુપદને તે યોગ્ય હતા. માણસ ભલે પંડિત હોય પણ શિષ્યને જાગ્રત કરી આત્મદર્શન ન કરાવી શકે તો તે સદ્‌ગુરુપદને યોગ્ય નથી. પિતાનો પેદા કરેલ આ દેહ છે. દરેકને જન્મ પછી અવશ્ય મૃત્યુ છે જ. પણ સદ્‌ગુરુ જન્મમરણ બંનેને નષ્ટ કરે છે. તેથી સૌથી વધુ પ્રેમાળ ને દયાળુ તો સદ્‌ગુરુ જ છે.

શ્રી સાઈબાબા ઘણી વાર કહેતા કે ભક્ત ભલે મારાથી હજારો ગાઉ દૂર હોય, પણ પગે દોરી બાંધેલી ચકલીની માફક હું તેને શિરડી ખેંચી લાવું છું. આ અધ્યાયમાં આવી ત્રણ કથાઓ છે.

(૧) લાલા લખમીચંદ : તે પ્રથમ મુંબઈમાં વ્યંકટેશ્વર છાપખાનામાં નોકર હતા. પછી રેલવેની નોકરીમાં જોડાયા અને ત્યાર બાદ રાલી બ્રધર્સની કું. માં મુનશી તરીકે નોકરી કરતા. શ્રી બાબાનાં દર્શન તેમને ૧૯૧૦માં થયાં. નાતાલ પહેલાં તેમણે સ્વપ્નમાં સાન્તાક્રુઝમાં ભક્તોની મધ્યમાં ઊભેલા 'એક દાઢીવાળા' વૃદ્ધ પુરુષને જોયા. એ પછી તેમના મિત્ર દત્તાત્રેય મંજુનાથ બીજુરને ઘેર દાસગણુનું કીર્તન સાંભળવા તે ગયા. દાસગણુ કીર્તન વખતે બાબાની છબી શ્રોતા સામે ટેબલ પર મૂકતા સ્વપ્નમાં જોયેલા વૃદ્ધ પુરુષનો ચહેરો આ છબીને બરાબર મળતો લાગ્યો. એથી તે આશ્ચર્ય પામ્યા અને સ્વપ્નમાં જોયેલા દાઢીવાળા વૃદ્ધ પુરુષ સાઈબાબા જ

છે એમ તેમની ખાતરી થઈ. તે દહાડે દાસગણુએ તુકારામચરિત્રનું કીર્તન કર્યું. એ કીર્તન, ચરિત્ર તથા બાબાની છબીનાં દર્શન એ બધાની તેના મન પર ભારે અસર થઈ અને શિરડી જવાની તેને તાલાવેલી લાગી. ભક્તો જાણે છે કે ભગવાન જ સદ્‌ગુરુ મેળવી દે છે તેમજ એવા દૈવી વિષયમાં તે જ સહાય કરે છે. એ જ રાત્રે એક મિત્ર શંકરરાવ જોડે શિરડી જવાનું નક્કી કર્યું. એક ભાઈ પાસેથી પંદર રૂપિયા ઉછીના લઈ આનંદ સાથે શિરડી જવાની તૈયારી કરી. રેલવેમાં બંને મિત્રોએ ભજન કર્યું. શિરડીથી ચાર મુસ્લિમો ઘેર પાછા વળતા હતા તે રેલવે પર તેમને મળ્યા ત્યારે બાબા વિષે પૂછ્યું તો તેમણે કહ્યું, ''બાબા તો મહાન સંત પુરુષ છે. ઘણાં વર્ષોથી શિરડી રહે છે.'' કોપરગાવ આવી બાબાને ભેટ ધરવા થોડાં જામફળ લેવા મન થયું પણ હર્ષમાં તે લેવાનું ભૂલી ગયા. શિરડી નજીક પહોંચ્યા ત્યારે જામફળ યાદ આવ્યાં. એવામાં એક જામફળના ટોપલાવાળી ડોશી તેના ટાંગા પાછળ દોડતી આવી. ટાંગો ઊભો રાખી થોડાં જામફળ લીધાં. પછી એ ડોશીએ પોતાની પાસે વધેલાં જામફળ બાબાને અર્પણ કરવા તેમને આપ્યાં. જામફળ ભેટ દેવાની ઇચ્છા, પછી વિસ્મરણ અને પાછાં આમ જામફળ મળ્યાં એ સર્વ બનાવથી તેમને અચંબો થયો. લખમીચંદના મનમાં નક્કી થયું કે સ્વપ્નમાં જોયેલા વૃદ્ધની કોઈ સગી જ આ ડોશી હોવી જોઈએ. ટાંગો શિરડી નજીક આવ્યો ત્યારે મસીદનો ધજાગરો જોઈ તેમણે સલામ કરી. શિરડી પહોંચી પૂજનસાહિત્ય હાથમાં લઈ મસીદમાં આવી બાબાની પૂજા કરી. લખમીચંદ બાબાનાં દર્શનપૂજન કરી ભારે આનંદ પામ્યા અને બાબાના ચરણે પડ્યા. ત્યારે બાબા બોલ્યા, ''લુચ્ચો, માર્ગમાં ભજન કરે છે અને બીજાને પૂછે છે ? શા વાસ્તે બીજાને પૂછવું જોઈએ ? પ્રત્યેક ચીજ નજરે તપાસી જોવી. તારું સ્વપ્ન સાચું હતું કે કેમ તેનો ખ્યાલ તો કર. મારવાડી પાસેથી વ્યાજે પૈસા લઈને શિરડી આવવાની કઈ જરૂર હતી ? હવે અંતરની ભાવના સંતોષી?'' આ શબ્દો સાંભળી બાબાનું સર્વજ્ઞત્વ જાણીને લખમીચંદ આશ્ચર્ય પામ્યો. ઘેરથી નીકળી શિરડી પહોંચતાં લગીમાં બનેલી બધી હકીકત અહીં બેઠાં બાબાએ શી રીતે જાણી હતી તેની જ ખબર પડતી નથી. આ વિષયમાં એક વસ્તુની નોંધ લેવાની છે કે બાબા પોતાનો ભક્ત યાત્રા માટે કે તહેવાર ઉજવવા સારુ કે પોતાનાં દર્શન માટે ખર્ચ કરી કરજમાં ઉતરે એ વાત બાબા બિલકુલ પસંદ કરતા નહોતા.

બપોરે જ્યારે લખમીચંદ જમવા બેઠા ત્યારે કોઈ ભક્ત પાસેથી ઘઉંના લોટની ખીર-સાંઝાનો પ્રસાદ મળ્યો. એથી તે બહુ રાજી થયા. બીજે દહાડે તેમણે સાંઝાની ઇચ્છા કરી પણ મળ્યો નહિ. પણ એ પ્રસાદ પોતાને પુન: મળે એમ તેમની તીવ્ર ઇચ્છા હતી. ત્રીજે દહાડે આરતી વખતે બાપુસાહેબ જોગે બાબાને પૂછ્યું, ''નૈવેદ્યમાં શું લાવું?'' ત્યારે બાબાએ સાંઝા લાવવાની આજ્ઞા કરી. ભક્તો બે મોટી તપેલી ભરીને સાંઝા લાવ્યા. લખમીચંદ બહુ ભૂખ્યા હતા. તેમની પીઠમાં દર્દ પણ થતું હતું. બાબાએ તેમને કહ્યું: ''તું ભૂખ્યો છે તે ઠીક થયું. તું સાંઝા લે. પીઠના દર્દની કંઈક દવા પણ લેજે.'' પુન: તેમને અચંબો થયો કે બાબા ફરી ફરીને મારા મનની વાત ક્યાંથી જાણી જાય છે અને મારા મનના વિચાર કેમ સમજી શકે છે ? નક્કી બાબા સર્વજ્ઞ છે.''

નજર પડી : રાત્રે તેમણે ચાવડીમાં સરઘસ જોયું. તે દહાડે બાબાને ખૂબ ખાંસી થઈ હતી. લખમીચંદના મનમાં થયું કે બાબા પર કોઈની નજર પડી છે, તેથી બાબા હેરાન થાય છે. બીજી સવારે તે મસીદમાં હતા ત્યારે બાબાએ શામાને કહ્યું, ''કાલે મને ખાંસી થઈ હતી કે કોઈની નજર પડવાથી થઈ હશે ? નજર પડવાથી જ હું હેરાન થઉં છું ?'' આ દષ્ટાંતમાં પણ લખમીચંદના દિલમાં ઘોળાતી વાત બાબાએ કહી આપી હતી. બાબાની દયા તથા સર્વજ્ઞત્વની આવી સાબિતીઓ જોઈ બાબાને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરીને તેમણે કહ્યું, ''આપનાં દર્શનથી મને ખૂબ આનંદ થયો. મારા પર આપ સદા દયાભાવ રાખજો ને મારી રક્ષા કરજો. મારે તો આપના સિવાય કોઈ દેવ નથી. મારું મન આપના ચરણમાં મગ્ન રહે ! સંકટ વેળા આપ મને સહાય કરજો. હું સદા આપનું નામ જપીને સુખ-શાન્તિમાં રહું એવા આશીર્વાદ દેજો.'' બાબાએ તેમને ઉદી તથા આશીર્વાદ આપ્યા તે રાજી થઈ સંતોષથી બાબા મહિમા ગાતા ઘેર પાછા ગયા. બાબાના પરમ ભક્ત બન્યા. ત્યાર પછી તો શિરડી આવનાર મિત્રો જોડે તે ફૂલમાળા, કપૂર તથા દક્ષિણા ઘણી વાર મોકલતા હતા.

(૨) બરહાનપુરનાં બાનુ : હવે બાબાના એક બીજા ભક્તની વાત કરીએ. સ્વપ્નમાં બરહાનપુરમાં આ બાઈએ પોતાના બારણે બાબાને ખીચડીનું ભોજન માગતા દીઠા. જાગીને જોયું તો બારણે કોઈ નહોતું. પણ આ સ્વપ્નથી તેણી રાજી થઈ. આ સ્વપ્નની વાત પોતાના પતિને કહી. તેનો પતિ ટપાલ ખાતામાં નોકર હતો. તેની બદલી અકોલા થઈ. એ પતિ-પત્ની બન્ને જણ બાબાનાં ભક્ત હતાં. બેઉએ શિરડી જવાનું નક્કી કર્યું. સારો દિવસ જોઈ શિરડી આવવા નીકળ્યાં અને માર્ગમાં ગોમતીતીર્થ કર્યું. શિરડી પહોંચી ત્યાં બે માસ રોકાયાં. નિત્ય મસીદમાં જઈ બાબાની પૂજા કરતાં અને બધો સમય આનંદમાં ગાળતાં હતાં. તેઓ બાબાને ખિચડીનું નૈવેદ્ય ધરવા જ શિરડી આવ્યાં હતાં. પણ પ્રથમના ચૌદ દિવસ તો કોઈ કોઈ કારણસર તે ધરાવી ન શક્યાં. બાઈને આ ખોટીપો ગમતો નહોતો. તેથી પંદરમે દહાડે બપોરે ખિચડીનું નૈવેદ્ય લઈ તે મસીદમાં આવ્યાં. બાબા જમવા બેસતા હતા અને આડશ માટે રાખેલો પડદો પાડી દીધો હતો. પડદો પડ્યા પછી હાથથી ખસેડી અંદર ગયાં. અજબ જેવું છે કે બાબા જાણે આ જ ખિચડીના જ ભૂખ્યા હોય તેમ બાઈની ખિચડીની થાળી અંદર આવતાં જ બાબાએ જાતે લઈ લીધી અને રાજી થઈ ખિચડીના કોળિયા ભરવા લાગ્યા. ખિચડી માટે બાબા આટલા અધીરા બનેલા જોઈને સૌ આશ્ચર્ય પામ્યા. જ્યારે ભક્તોએ ખિચડીની આ કથા સાંભળી ત્યારે ભક્ત પરના બાબાના અલૌકિક પ્રેમની ખાતરી થઈ.

(૩) મેઘો : શીરમગામનો આ મેઘો રાવબહાદુર હ.વિ. સાઠેનો એક અભણ રસોઇયો હતો. રા.બ. સાઠેને તેના પર પ્રીતિ થઈ. તેને સંધ્યા, ગાયત્રી કે કોઈ મંત્ર આવડતાં નહિ. સાઠેએ તેને સંધ્યાગાયત્રી મંત્ર શીખવ્યાં. સાઠેએ તેને વાત કરી કે ''શિરડીના સાઈબાબા સાક્ષાત્ શિવસ્વરૂપ છે. તેથી તું શિરડી જા અને તેમની સેવા કર.'' એમ કહી તેને શિરડી મોકલ્યો. ભરૂચના સ્ટેશનમાં તેણે જાણ્યું કે સાઈબાબા તો મુસલમાન છે. તેનું સાદું રૂઢિયુક્ત મન મુસલમાનની પૂજાની વાતથી ડગી ગયું અને પોતાને શિરડી ન મોકલવા સાઠેને વિનંતી કરી. સાઠેએ તેને આગ્રહ કરીને શિરડી મોકલ્યો અને ગણેશ દામોદર ઉર્ફે દાદા કેળકર પર ભલામણપત્ર લખી આપ્યો કે મેઘાને બાબાની પિછાન કરાવજો. મેઘો શિરડી પહોંચી જેવો મસીદમાં ગયો તેવો જ બાબાએ તેનો ઉઘડો લીધો અને ત્યાં દાખલ થવાની ના પાડી. બાબા તાડૂકીને બોલ્યા, ''પેલા હરામખોરને લાત મારીને કાઢી મૂકો.'' અને મેઘાને કહ્યું: ''તું મોટો ઊંચો બ્રાહ્મણ છે અને હું તો હલકો મુસલમાન છું. અહીં આવવાથી તું અભડાઈ જઈશ. માટે ચાલ્યો જા.'' આ શબ્દો સાંભળી મેઘો ધ્રુજવા લાગ્યો. મારા મનમાં શું છે એ વાત બાબાએ અહીં બેઠાં કેમ જાણી

તેનું જ તેને આશ્ચર્ય થયું. થોડા દહાડા એ શિરડી રોકાયો અને પોતાની રીતે તે બાબાની સેવા કરતો. પણ ખાતરી થતી નહોતી. તે ઘેર પાછો ગયો. માર્ગમાં નાસિક થઈ ત્ર્યંબક ગયો અને ત્યાં દોઢ વરસ રોકાયો. એ પછી ફરી શિરડી આવ્યો. આ વખતે દાદા કેળકર વચ્ચે પડવાથી તેને મસીદમાં આવવા દીધો ને શિરડીમાં રહેવા દીધો. બાબાએ મેઘાને સીધો ઉપદેશ આપ્યો નહોતો. પણ મેઘા પર માનસિક અસર થઈ. એથી મેઘો સાવ બદલાઈ ગયો. પછી તો તે સાઈબાબાને શિવના અવતાર જ માનવા લાગ્યો. શિવની પૂજા માટે બિલ્વપત્ર જરૂરી છે. તે લેવા મેઘો શિરડીથી માઈલો દૂર જતો અને તે લાવી આ શિવબાબાની પૂજા કરતો. શિરડીનાં મંદિરોના સર્વ દેવની પૂજા કરવાની તેને ટેવ હતી. એ બધી પૂજા પછી તે મસીદમાં આવી બાબાની ગાદીને સલામ કરતો અને બાબાનું પૂજન કરતો; પગ દાબતો ને સેવા કરતો તથા બાબાનું ચરણોદક પીતો હતો. એક વાર ખંડોબાનું મંદિર બંધ હતું તેથી ખંડોબાની પૂજા કર્યા વિના મેઘો મસીદમાં આવ્યો. બાબાએ તેને ખંડોબાના મંદિરે પાછો મોકલ્યો ત્યારે દ્વાર ઉઘાડું હતું. ત્યાંથી પૂજા કરીને આવ્યા પછી જ બાબાએ તેને મસીદમાં નિત્યની માફક પૂજા કરવા દીધી.

ગંગાસ્નાન : એક વાર મકરસંક્રાંતિના દહાડે બાબાના દેહ પર ચંદન લગાડી ગંગાજળથી તેમને સ્નાન કરાવવાની મેઘાને ઇચ્છા થઈ. બાબા તો તે માટે હા પાડતા નહોતા. પણ મેઘાની પુનઃ પુનઃ વિનંતીને લીધે તેમણે હા પાડી. ગોમતીમાંથી પવિત્ર જળનો હાંડો લાવવા સારુ મેઘાને પાંચ કોસ ચાલીને જવાનું હતું. મેઘા એ જળ લાવ્યો અને બપોરે સ્નાન કરાવવાની સર્વ તૈયારી કરી. બાબાને તે માટે તૈયાર થવા વિનંતી કરી. બાબાએ એવું સ્નાન ન કરાવવા ફરીથી મેઘાને કહી જોયું કે મારા જેવા ફકીરને વળી ગંગાજળનું સ્નાન કેવું ? પણ મેઘાએ કશું જ સાંભળવાની ના પાડી. ગંગાજળથી શિવ પ્રસન્ન થાય છે અને આવા મંગળ દિવસે મારા શિવબાબાને મારે એ સ્નાન કરાવવું જોઈએ એવો તેનો સંકલ્પ હતો. બાબા હા પાડી નીચે ઉતર્યા; પાટલા પર બેઠા અને માથું આગળ કરીને કહ્યું, ''અરે મેઘા, આટલી મહેરબાની કરજે, આ દેહનું પ્રધાન અંગ શિર-મસ્તક છે. માટે મસ્તક પર જળ ચડાવવાથી આખા દેહને સ્નાન કરાવ્યાનું પુણ્ય મળે છે. માટે તું આ ગંગાજળ શિર પર જ રેડજે.'' મેઘાએ કહ્યું, ''ભલે.'' અને ગંગાજળનો હાંડો ઊંચકી

બાબાના માથા પર જળ રેડવા માંડ્યું. એ વેળા તે એવા પ્રેમભાવમાં મગ્ન બની ગયો કે ''હર હર ગંગે' કહેતાં કહેતાં આખા દેહ પર આખો હાંડો ખાલી કર્યો. પછી હાંડો ખાલી કરીને બાબાની સામું જોયું તો માત્ર બાબાનું મસ્તક જ ભીંજાયું હતું; આખું શરીર સાવ કોરું હતું !

ત્રિશૂળ અને પિંડી : શ્રી બાબાની પૂજા મેઘો બે સ્થળે કરતો. સાક્ષાત્ બાબાની પૂજા તે મસીદમાં કરતો અને બીજી નાનાસાહેબ ચાંદોરકરે આપેલી બાબાની છબીની પૂજા તે વાડામાં કરતો હતો. તેણે બાર માસ આ પૂજન કર્યું. પછી તેની ભક્તિ દૃઢ કરવા તથા તેના પૂજનનું ફળ દેવા બાબાએ તેને સ્વપ્નમાં દર્શન દીધાં. વહેલી સવારે પથારીમાં પડખું ફેરવતો મેઘો આંખો મીંચીને પડ્યો હતો. ત્યાં જ તેણે બાબાનું સ્પષ્ટ રૂપ જોયું. તેને જાગતો જોઈ તેના પર કંકુવાળા અક્ષત નાંખીને કહ્યું, ''મેઘા, તું ત્રિશૂળ દોરજે.'' અને પછી બાબા અલોપ થયા. શબ્દો સાંભળી તેણે આંખ ઉઘાડી પણ બાબાને જોયા નહિ. છતાં પેલા અક્ષત ત્યાં વેરાયેલા પડ્યા હતા. બાબા પાસે જઈ તેણે આ સ્વપ્નની વાત કરી ત્રિશૂળ દોરવાની આજ્ઞા માગી. ત્યારે બાબાએ કહ્યું, ''ત્રિશૂળ દોરવા મેં તને આજ્ઞા કરી એ શબ્દો તેં ન સાંભળ્યા? એ કંઈ સ્વપ્ન નહોતું. સીધી મારી આજ્ઞા જ હતી. મારાં વચન સદા અર્થગંભીર હોય છે, ખાલી હોતાં નથી.'' મેઘાએ કહ્યું, ''મેં તો માન્યું કે આપે મને જગાડ્યો. પણ આંખો ઉઘાડીને જોયું તો બારણાં બંધ હતાં. તેથી મેં એ સ્વપ્નું જ માન્યું.'' બાબાએ ઉત્તર દીધો, ''મારે આવવા સારુ દ્વારની જરૂર નથી. મારે કશું રૂપ કે આકાર નથી. હું તો સર્વત્ર વસું છું. જેને મારામાં શ્રદ્ધા છે તથા જે મારામાં જ મગ્ન બનીને રહે છે તેનાં સર્વ કામ હું સૂત્રધારની પેઠે કરી દઉં છું.

મેઘાએ વાડામાં જઈ બાબાની છબી પાસે લાલ ત્રિશૂળ દોર્યું. બીજે દહાડે સવારે એક રામદાસી ભક્ત પુનાથી આવ્યો અને બાબાને નમસ્કાર કરીને એક પિંડી (શિવલિંગ) ભેટ આપ્યું. તે વખતે મેઘો ત્યાં આવી ચડ્યો. બાબાએ તેને કહ્યું, ''જુઓ, આજે શંકર આવ્યા છે. તું હવે તેની પૂજા કરજે.'' આમ ત્રિશૂળ પછી તરત જ પિંડી જોઈને મેઘો આશ્ચર્ય પામ્યો. તે સમયે કાકાસાહેબ દીક્ષિત વાડામાં સ્નાન કરી માથે ટુવાલ મૂકીને ઊભા હતા અને શ્રી સાઈનું સ્મરણ કરતા હતા. ત્યાં જ તેમને પિંડીનું માનસિક દર્શન થયું. હજુ એ આશ્ચર્ય શમ્યું નહોતું ત્યાં જ

મેઘાએ આવીને બાબાએ આપેલી પિંડી બતાવી. થોડી ક્ષણ અગાઉ જ પોતાને જે પિંડીનું માનસિક દર્શન થયેલું તેને જ બરોબર મળતી આવતી આ પિંડી હતી. એ જોઈ દીક્ષિત રાજી થયા. ત્રિશૂળ દોર્યા બાદ થોડા જ સમયમાં પોતાના પૂજનની બાબાની છબી પાસે જ મેઘાએ આ પિંડીની સ્થાપના કરી. મેઘાને શિવપૂજન વહાલું હતું. તેથી બાબાએ જ આ ત્રિશૂળની તથા પિંડીની સ્થાપનાની અગમ્ય રીતે વ્યવસ્થા કરી તેની શિવપૂજનની શ્રદ્ધા દૃઢ કરી હતી.

નિત્ય બપોરે તેમજ સાંજે નિયમિત બાબાનું પૂજન તથા આરતી કરી મેઘાએ ઘણાં વર્ષો સુધી બાબાની સેવા કરી અને પછી સને ૧૯૧૨માં તે કૈલાસવાસી થયો. તે વખતે બાબાએ તેના શબ પર હાથ ફેરવીને કહેલું : ''આ મારો સાચો ભક્ત હતો.'' તેની ઉત્તરક્રિયામાં બાબાએ બ્રાહ્મણો જમાડવાની આજ્ઞા કરી અને પોતાની પાસેથી તે ખર્ચ આપ્યો હતો. કાકાસાહેબ દીક્ષિતને હાથે જ એ સર્વ ક્રિયા થઈ હતી.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્તહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્રે ''દૃષ્ટાંત કથન'
નામ અઠાવીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।